

**ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

***Методичні рекомендації
з навчальної практики в політичних партіях для
студентів III курсу Факультету історії,
політології і міжнародних відносин
(спеціальність – політологія)***

Укладач:
д. політ. н., проф. кафедри політології
І. С. Монолатій

Івано-Франківськ
2018

Передмова

Процеси, що відбуваються на теренах України, засвідчують, що за роки незалежності змінилася політична структура суспільства. Це виразно виявляється у новій політичній системі, політичному режимі, становленні громадянського суспільства, у створенні системи багатопартійності. Багатопартійність – одна з основних ознак сьогоденного українського політикуму. Політичні партії є основними суб'єктами та об'єктами політичного процесу. Їхнє існування належить до засад репрезентативної функції демократичної системи. Представництво народу, що є джерелом політичної влади, здійснюється тільки завдяки виборам представників. Для цього і потрібні політичні партії, які представляють інтереси різних верств населення.

Узагальненим об'єктом діяльності бакалавра політології є дослідження політичних явищ і процесів як в Україні, так і інших країнах світу, осмислення процесів розвитку в трансформації суспільств, аналітична робота в органах державної влади і місцевого самоврядування, політичних партіях або засобах масової інформації (ЗМІ), громадських організаціях.

Саме тому важливою складовою частиною підготовки майбутнього викладача, політолога є чітка організація та успішне проведення політологічної практики в політичних партіях студентів Інституту історії і політології спеціальності «політологія», під час якої кожний з них може перевірити свої теоретичні знання з основ політичних наук, практичні уміння і навички з обраного фаху, проявити себе як партолог, політичний аналітик, переконатися у правильності вибору майбутньої професії.

Спостереження за діяльністю студентів-практикантів, бесіди з ними, анкетування, вивчення звітної документації свідчать про те, що вони відчують значні труднощі в організації та проведенні дослідження феномена політичних партій, їхнього формування і функціонування. Недостатня увага з боку студентів до вивчення циклу нормативних політологічних дисциплін, необізнаність з функціями політичних партій, сучасними партійними системами в повсякденній практиці політичного життя країни, методикою підготовки і проведення партологічних досліджень, певних заходів, невміння дискутувати, організовувати партійні збори та конференції, брати в них участь тощо – все це збіднює зміст практики у політичних партіях, викликає у студентів-політологів незадоволення її результатами.

Політологічна практика студентів Факультету історії, політології і міжнародних відносин спеціальності «Політологія» проводиться на III курсі триває чотири повних тижні.

Мета політологічної практики – підготувати студентів до виконання функцій політолога, викладача, до проведення системи політичного аналізу діяльності політичних партій та громадських організацій або ЗМІ. Важливим є закріплення знань, які отримали студенти з теоретичних курсів спеціальності «політологія», формування навичок практичної політичної діяльності в рамках осередків політичних партій і громадських організацій, ЗМІ, оволодіння методикою політологічного аналізу партійних систем, уточнення і поглиблення професійних інтересів майбутніх політологів.

Базою проходження практики можуть бути обласні, міські (районні) осередки політичних партій, громадсько-політичні організації або ЗМІ.

Контроль за виконанням студентами програми практики, здійснюють представники дирекції, університетський (інститутський) керівник практики, викладачі фахової кафедри, керівництво політичних партій, громадських організацій або ЗМІ. Їх розпорядження і вказівки є обов'язковими для виконання студентами.

Відповідальність за практику студентів покладається на її керівників зі сторони університету (факультету) і кафедри, а також базових об'єктів, визначених за делегідь.

Під час практики студенти стають співробітниками вказаних структур, **повністю дотримуються трудової дисципліни, перебувають на об'єктах з розрахунку праці в позааудиторний час** (без відриву від навчання). Відносини практикантів з керівництвом та членами політичних партій, громадських організацій або представниками ЗМІ будуються на основі поваги, такту, взаєморозуміння, активного ставлення до усіх поточних справ, творчого обговорення політичних проблем. Студенти беруть участь у різноманітних громадсько-політичних акціях політичних партій, об'єднань або ЗМІ, нарадах партійного активу, партійних конференціях і зборах, вивчають та узагальнюють політичний досвід роботи зазначених структур, їх керівників, активістів і симпатиків.

При невиконанні вимог, які ставляться до практиканта, він може бути за ініціативою представників бази практики або ж керівників від кафедри відсторонений від дальшого проходження практики. Повторне проходження студентом політологічної практики дозволяється, як виняток, рішенням кафедри, оформляється розпорядженням дирекції. Студент, який в останнє отримав незадовільну оцінку з практики, відраховується з університету. **Оцінка студента за політологічну практику враховується при визначенні розміру стипендії.**

Студенти облікують свою роботу в спеціальному журналі практики. Відповідальність за ведення цього журналу покладається на старосту кожної підгрупи практикантів. Після закінчення практики староста здає журнал обліку студентів інститутському керівнику практики.

Вся поточна робота студентів як співробітників вказаних політичних структур повинна бути спрямована на формування їх професійних умінь і навичок, успішне оволодіння якими стане для керівництва осередків політичної партії, громадської організації або ЗМІ головним критерієм оцінювання результатів практичної діяльності практикантів.

1. Основний зміст політологічної практики:

1. Ознайомлення з політичною партією, громадською організацією або ЗМІ, режимом їх роботи, бесіди з керівництвом вказаних структур з метою розуміння специфіки їхньої діяльності;
2. Ознайомлення з роботою співробітників регіональних (місцевих) осередків політичних партій та громадських організацій або ЗМІ;
3. Укладання календарного плану на увесь період політологічної практики;
4. Участь у роботі співробітників та регіональних (місцевих) осередків політичних партій та громадських організацій або ЗМІ;

5. Дослідження рівня ефективності діяльності вказаних структур;
6. Суворе виконання прийнятих на базі практики правил охорони праці і протипожежної безпеки. Пройти відповідний інструктаж на кожному конкретному місці.

2. Завдання політологічної практики:

1. Подальший розвиток і подальше удосконалення студентами професійних умінь і навичок зі спеціальності «політологія», набутих за час навчання в університеті;
2. Поглиблення і закріплення студентами теоретичних знань з загальногуманістичних та спеціальних дисциплін політичної науки, методики наукового дослідження;
3. Застосування цих знань на практиці, набуття нових практичних знань і навичок. Формування у студентів системи політологічно-професійних знань, умінь, навичок, необхідних для діяльності у політичних партіях та мас-медіа;
4. Озброєння студентів умінням аналізувати діяльність політичних партій та громадських організацій або ЗМІ, враховуючи при цьому джерела їх походження (формування);
5. Підготовка практикантів до виконання функцій партійного керівника, проведення соціологічного аналізу типів партійного керівництва, партійних коаліцій, персоналізації політики; професійного інформаційного посередника між безперервним потоком подій і широкою громадськістю;
6. Розвиток у студентів теоретичного пошуку в науково-дослідницькій, аналітичній і методичній роботі, вироблення потреби в самоосвіті, систематичному засвоєнні і поповненні знань;
7. Набуття практикантами умінь вивчення, узагальнення і застосування теорії політичної партії, зв'язків між нею і державою, характерних рис та функцій ЗМІ в політичній системі демократичного суспільства;
8. Вирішення студентами-практикантами навчальних і дослідницьких завдань у відповідності до сучасних вимог вищої школи.

3. Діяльність студентів-практикантів протягом першого тижня практики:

Діяльність студента в осередках політичних партій, громадських організацій або ЗМІ протягом першого тижня (пасивна практика) – складова частина політологічної практики.

- знайомство з місцевим осередком політичної партії, громадської організації, ЗМІ, умовами їх роботи, головою (секретарем) і його заступником, керівником; адаптація до життя названих підрозділів;
- ознайомлення з системою громадсько-політичної роботи, її планами, планом практичної діяльності, політичних і громадських об'єднань, партійних організацій або ЗМІ;
- вивчення рекомендованої навчально-методичної, нормативної і наукової літератури;
- вивчення психологічного клімату осередків та організацій – баз практики – закріплених за практикантом; бесіди з керівництвом політичної партії, громадської організації або ЗМІ; вивчення досвіду їх роботи; ознайомлення з

документацією (статутними документами, програмами, концепціями розвитку тощо); спостереження за їх членами під час основної роботи; знайомство з активом, окремими представниками підрозділів; вивчення повсякденного життя, режиму та умов бази практики;

- відвідування усіх заходів, які проводяться на базі практики;
- складання індивідуального плану роботи студента-практиканта і плану роботи керівника практики.

Складений індивідуальний план роботи студент погоджує із завідувачем кафедри, керівником практики від базового об'єкта, а потім затверджує його у фахівців із спеціальності – викладачів кафедри.

4. Обов'язки студентів-практикантів:

Ці обов'язки витікають із завдань політологічної практики. Кожний студент повинен чітко виконувати вимоги, які ставляться вищою школою до організації і проведення практики в політичних партіях, громадських організаціях або ЗМІ. Серед обов'язків практикантів можна виділити такі:

- одержання перед початком практики від її університетського (інститутського) керівника консультації щодо організації практики та оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасне прибуття на практику в місцевий осередок політичної партії, громадської організації або ЗМІ;
- виконання у повному обсязі всіх завдань, передбачених програмою практики і вказівками її керівника та фахівців кафедри;
- вивчення і суворе дотримання правил охорони праці, техніки безпеки і санітарно-гігієнічних вимог;
- повна відповідальність студента за роботу під час практики;
- своєчасний захист матеріалів політологічної практики;
- відвідування усіх заходів, які проводяться керівництвом та активом базових об'єктів, студентами-практикантами, з наступним їх аналізом у щоденнику;
- вивчення партійного керівництва (або, громадських організацій, ЗМІ) і факторів, що визначають його характер, аналіз особистості лідера за відповідними напрямками (диференційно-психологічний, отногенетичний, загально-психологічний);
- підготовка і проведення різноманітних форм роботи з патріотичного, трудового, економічного, морального, статевого, правового, екологічного, естетичного і політичного виховання;
- регулярне проведення зустрічей з членами базових об'єктів;
- допомога активу визначених об'єктів в організації і проведенні заходів громадсько-політичного спрямування;
- самостійна підготовка і проведення заделегідь визначених заходів відповідно до індивідуального плану;
- участь у роботі організаційних структур, семінарів, нарад і конференцій із політологічної проблематики, визначення елементів (індикаторів) політичних партій;

- оволодіння елементами ораторської майстерності, умінням відстоювати власну думку, переконувати, відповідати на запитання, формувати політичну культуру; проведення громадської роботи;
- збір і вивчення матеріалу по темі курсової (науково-пошукової), бакалаврської роботи з політології чи з методик викладання окремих предметів (загальна теорія політики, порівняльна політологія, історія та теорія політичних партій, політична ідеологія та ін.);
- обов'язкова участь у засіданнях партійного активу, керівництва громадською організацією, ЗМІ, на якому обговорюються і затверджуються результати політологічної практики;
- своєчасне складення звіту з практики.

5. Індивідуальні завдання студентів-практикантів:

1. Встановлювати взаємозв'язки між теоретичними положеннями та практичною роботою в політичних структурах;
2. Самостійно спостерігати, аналізувати практичну діяльність політичних структур, в яких студент проходить політологічну практику, визначати шляхи оптимізації їх діяльності;
3. Вести документацію політологічної практики;
4. Підготувати звіт про виконану роботу.

6. Критерії оцінки роботи під час практики.

«Відмінно» ставиться тоді, якщо студент вчасно і на високому рівні виконав увесь намічений обсяг роботи, яка вимагається програмою того чи іншого курсу, виявив уміння, показав спеціальні знання на високому науковому і організаційно-методичному рівні, якщо під час проходження практики обґрунтовано висувалися і ефективно розв'язувалися загальні та індивідуальні завдання, раціонально застосовувалися різноманітні методи політичної науки і прийоми активізації роботи на базових об'єктах з урахуванням особливостей їх роботи і діяльності, підтримувалася дисципліна, якщо студент виявив глибокі знання політологічної теорії і творчу самостійність у підборі матеріалу практики.

«Добре» ставиться, коли практика пройшла на високому фаховому рівні, якщо під час її проведення успішно розв'язувалися загальні та індивідуальні завдання, проте недостатньо ефективно використовувалися знання з циклу нормативних дисциплін спеціальності «політологія», якщо студент виявив знання політологічної теорії, самостійність у підборі матеріалу, проявив ініціативу в роботі але допустив незначні помилки під час проходження практики і проведенні окремих видів індивідуальної роботи.

«Задовільно» ставиться тоді, коли за час проходження практики не були виконані основні загальні та індивідуальні завдання, допускалися серйозні помилки під час роботи на базових об'єктах з урахуванням особливостей їх роботи і діяльності, не забезпечувалася виконавська дисципліна, якщо студент показав слабкі знання політологічної теорії і некритично поставився до своєї роботи.

7. Підсумкова оцінка за політологічну практику.

У підсумковій оцінці за політологічну практику враховується ступінь ефективності виконаної студентом програми практики, загальних та індивідуальних завдань, участь у практичній роботі осередків політичних партій, громадських організацій та ЗМІ, активність студента, його ставлення до майбутньої професії, якість звітної документації.

8. Обов'язки керівника практики від базового об'єкта:

Його обов'язки витікають із завдань політологічної практики. Серед них такі:

- ознайомлення студентів зі складом осередку політичної партії, громадської організації та ЗМІ, з основними громадсько-політичними завданнями і планом роботи на наступні 2-3 місяці календарного року, проведення акцій та заходів щодо популяризації та політичної реклами статутних та програмових засад діяльності тощо;
- надання студентам практичної допомоги у вивченні загальних характеристик та особливостей роботи бази практики (принципи організаційної побудови і діяльності; членство; організаційний устрій; центральні органи; взаємовідносини з громадськими організаціями і об'єднаннями; майно і кошти; правовий статус і прикінцеві положення);
- допомога студентам у підборі загальних та індивідуальних завдань, консультації із складання розділів індивідуального плану роботи практиканта;
- залучення студентів до співробітництва в організаційній структурі бази практики, до виконання ними певних функцій (соціальна, ідеологічна, політична, управлінська, електоральна);
- присутність на заходах бази практики, участь в їх аналізі, обговоренні та оцінці;
- навчання практикантів методам і прийомам діяльності керівника політичної партії, громадської організації та ЗМІ;
- оцінювання практичної діяльності студентів в університетському журналі обліку їх роботи під час практики;
- складання разом з викладачем (фахівцем) кафедри характеристики практиканта;
- участь у підсумковій нараді (конференції) університету (кафедри) з питань підведення підсумків практики студентів.

9. Обов'язки університетського (кафедрального) керівника практики:

- контроль за готовністю бази практики до прибуття студентів-практикантів;
- забезпечення проведення всіх організаційних заходів перед направленням студентів на практику: інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки, забезпечення студентів-практикантів необхідними документами (направлення, програми, щоденник, календарний план, індивідуальні завдання, методичні рекомендації чи інші, перелік яких встановлює кафедра);
- повідомлення студентів про систему звітності з практики, яка діє в інституті (на кафедрі);

- забезпечення в тісному контакті з представниками осередків політичних партій, громадських організацій та ЗМІ високої якості проходження практики відповідно до її програми;
- контроль за умовами праці і побуту студентів, проведенням з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці і техніки безпеки;
- контроль за дотриманням студентами-практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку, за щоденною явкою студентів на практику (через старост груп), організовує ведення табеля відвідування студентами об'єктів практики;
- контроль за організацією захисту студентами матеріалів політологічної практики;
- у складі комісії приймає заліки з практики;
- подання завідувачу практикою університету письмового звіту із зауваженнями і пропозиціями щодо покращення практики студентів.

10. Форми та методи контролю.

Університетськими (кафедральними) керівниками практики і бази практики, методистами здійснюється поточний та підсумковий контроль за виконанням окремих розділів і всієї програми практики студентами-практикантами. Ведеться контроль часу початку і закінчення роботи (стабілювання). Студенти зобов'язані вести щоденник практики, який складається у довільній формі, зручній для практиканта. Щоденник повинен містити інформацію про виконання упродовж робочого дня завдань й кількості годин роботи – у щоденнику фіксується інформація про виконання усіх пунктів індивідуального плану. Фахівець-методист робить відмітку в індивідуальному плані практиканта про виконання роботи лише тоді, коли вона відповідно зафіксована у щоденнику.

11. Документація про проходження студентами політологічної практики.

Види документів з політологічної практики студентів встановлює кафедра політології. Вона визначає також їх кількість.

Крім документів про роботу студентів як співробітників базових об'єктів, практиканти подають такі звітні матеріали:

1. Індивідуальний план.
2. Щоденник.
3. Характеристика студента-практиканта.
4. Звіт про проходження практики.

11. 1. Індивідуальний план.

Важливе місце в правильній організації і проходженні студентом практики має чітко складений індивідуальний план роботи. Протягом перших 5-6 днів практики на підставі даних, одержаних від керівника бази практики і методистів-фахівців, на основі вивчення місцевого осередку політичної партії, громадської організації та ЗМІ, спостережень за їх членами, розмов з активом студент складає індивідуальний план роботи на увесь період практики.

Титульна сторінка індивідуального плану повинна мати таку форму:

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН студента-практиканта

Прізвище, ім'я, по-батькові _____.
Інститут _____.
Спеціальність _____.
Курс _____.
Місце проведення практики _____.

Індивідуальний план слід складати за такою формою:

№ п/п	Дата проведення	Зміст роботи	Місце проведення	Примітка
1	2	3	4	5

Орієнтовна схема індивідуального плану

1. Знайомство з осередком політичної партії, громадської організації або ЗМІ:
 - бесіди з керівником політичної партії, громадської організації або ЗМІ, керівним складом, членами організації;
 - вивчення статуту і програмових засад, принципів організаційної побудови і діяльності, внутрішньопартійної демократії, звітної документації організації;
 - спостереження за роботою організаційної структури бази практики, керівника, його заступників, членів в процесі громадсько-політичної діяльності в різних проблемних ситуаціях;
2. Професійна діяльність:
 - дослідження походження і сутності політичної партії (громадської організації), виділення конкретного різновиду партійної системи та соціально-політичних рухів;
 - ознайомлення з методичними прийомами, які використовують для активізації діяльності бази практики за: характером функціонування, політичної поведінки, за місцем в політичній системі, за поглядами на характер суспільного розвитку, за ідеологічним спрямуванням; як трансформативні, реформаторські, порятунку, альтернативні.
 - підготовка наочності для політичної соціалізації і моніторингу громадської думки, політичної реклами (іміджмейкерства);
 - проведення засідання первинного осередку (районних і міських парторганізацій) політичної партії, громадської організації або ЗМІ, інших видів громадсько-політичної діяльності;
 - відвідання загальних зборів (конференції) міських, районних організацій, конференції обласної організації, дистанційне ознайомлення з роботою центральних органів;
 - вивчення системи планування роботи партійного (громадської організації або ЗМІ) керівника та такими аспектами: організація і згуртування колективу; робота по підвищенню якості політичної діяльності, зміцненню дисципліни;

організація і проведення суспільнозначущих заходів на основі комплексного підходу до політичної і громадської думки; допомога активу бази практики в організації поточних заходів.

11.2. Щоденник політологічної практики.

Щоденник – основний документ, який відображає не тільки зміст проведеної студентом роботи в осередку політичної партії, громадської організації або ЗМІ, але й її результати. Він стимулює студента до організованої і продуманої роботи, її обліку й аналізу. Щоденник відображає підготовку студента до проведення організаційної, фахової і виховної діяльності з політології, рівень його загальної культури, ставлення до практики, а також допомагає визначити найістотніші недоліки в підготовці майбутніх політологів.

Студент-практикант повинен завжди мати щоденник при собі, облікувати в ньому всю свою загальну та індивідуальну діяльність, пред'являти його на першу вимогу керівника і фахівця-методиста практики, керівника бази практики і викладача кафедри, а також дирекції.

Титульна сторінка щоденника повинна мати таку форму:

ЩОДЕННИК **студента-практиканта**

Прізвище, ім'я, по-батькові _____.
Інститут _____.
Спеціальність _____.
Курс _____.
Місце проведення практики _____.
Методист фахової кафедри _____.
Керівник бази практики _____.
Час проведення практики _____.

Сторінки щоденника, на яких студент-практикант веде записи, фіксує власні спостереження, враження, облікує і аналізує свою діяльність в осередку політичної партії, громадської організації або ЗМІ, можуть мати таку форму:

№ п/п	Щоденна робота практиканта, її аналіз	Примітка
1	2	3

12. **Вимоги до складання характеристики студента-практиканта.**

Характеристика практиканта повинна відображати такі основні напрями його роботи під час політологічної практики:

- навчально-ознайомлювальна робота зі спеціальності “політологія”;
- виховна діяльність;
- методична і науково-дослідна робота;
- громадська діяльність;

- ставлення до майбутньої професії політолога;
- висновки бази практики (осередку політичної партії, громадської організації або ЗМІ) про виконання студентом своїх обов'язків.

На підставі цих показників затверджується загальна оцінка діяльності студента як співробітника баз практики, політичного аналітика і громадського діяча. Оцінку пропонують спільно керівник практики від осередку політичної партії, громадської організації або ЗМІ та фахівець-методист від університету (кафедри).

Характеристику підписують керівник бази практики, фахівець-методист, а також університетський (інститутський) керівник. Їх підписи завіюють гербовою печаткою. База практики видає характеристику студенту-практиканту в день закінчення політологічної практики.

13. Вимоги до звіту студента-практиканта.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуальних завдань. Орієнтовно він повинен складатися з таких розділів:

1. Виконання індивідуального плану політологічної практики. Що не виконано? Чому? Що зроблено понад план?
2. Конкретні ситуації засвоєння нових знань; ситуації засвоєння умінь і навичок; ситуації застосування знань, умінь і навичок; ситуації узагальнення і систематизації знань. Які заходи проходили найбільш вдало? Які викликали певні труднощі, чому? Врахування особливостей політико-ідеологічного спрямування бази практики. Ефективність їхньої діяльності. Що дали практиканту політологічна практика в осередку політичної партії, громадської організації або ЗМІ?
3. Проведення спеціальних заходів із спеціальності.
4. Які головні навчально-методичні завдання розв'язувалися під час практики? Проведені громадсько-політичні заходи, їх тема, короткий зміст, результати. Участь у загальних (внутрішніх і зовнішніх) заходах бази практики.
5. Індивідуальна робота з керівництвом та членами політичної партії, громадської організації або ЗМІ. Її аналіз і результати.
6. Науково-дослідна і методична робота.
7. Громадська діяльність.
8. Практична допомога студента вказаним об'єктам за період практики.
9. Допомога практиканту з боку адміністрації, осередку політичної партії, громадської організації або ЗМІ, викладачів кафедри, методиста-фахівця, університетського (інститутського) керівника, дирекції.
10. Висновки:
 - якими уміннями і навичками оволодів студент за час практики?
 - думка практиканта про організацію і проведення практики, допомогу і контроль з боку представників бази практики й університету;
 - пропозиції, побажання студента щодо подальшого вдосконалення політологічної практики.

Загальна і характерна форма звітності студента за практику – подання письмового звіту підписаного і оціненого безпосередньо керівником від бази практики. Письмовий звіт, разом з іншими документами (щоденник, індивідуальний план, характеристика), подається на рецензування керівнику практики від навчального закладу.

Звіт повинен містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуальні завдання, мати розділи з питань охорони праці, висновки і пропозиції, список використаної навчальної, нормативної і наукової літератури.

У звіті необхідно коротко і конкретно описати роботу, особисто виконану студентом-практикантом.

Для узагальнення матеріалів, зібраних під час практики і підготовки звіту, студентами наприкінці цього контрольнo-кваліфікаційного заходу відводиться 5 днів. Укладений студентом звіт повинен мати наскрізну нумерацію сторінок, аркуші звіту відповідно зшиваються.

Звіт разом з усією документацією подається на кафедру на протязі трьох днів після закінчення практики. Звіт, крім практиканта, підписує університетський (інститутський) керівник і керівник бази практики.

14. Підведення підсумків практики.

Звіт з практики захищається студентом в комісії, призначеній завідувачем кафедрою. До складу комісії входять керівники практики від навчального закладу і, за можливістю, бази практики, викладачі кафедри, як викладали практикантам спеціальні дисципліни.

Комісія приймає залік у студентів у чітко визначені строки. Оцінка за практику ставиться відповідно до критеріїв оцінювання з урахуванням характеристики практиканта. Відповідний запис вноситься у заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента за підписом фахівця-методиста – викладача кафедри.

Студенту, який не виконав програми практики з поважних причин, може бути надано право проходження її повторно. Студент, який в останнє не отримав залік з політологічної практики, відраховується у встановленому порядку з вищого навчального закладу.

Захист протоколюється, протокол зберігається на кафедрі протягом року.